

Påskbrev till Ekumeniska kommuniteten i Bjärka-Säby 2010

Kära medvandrare i fastetiden,

I snart fyra veckor har vi nu vandrat botens, självbesinningens och omvändelsens väg för att på rätt sätt kunna fira Herrens Påsk. På tusen olika vägar har kristna över hela världen under Fastan uppsökt det gömställe i Gud där våra liv finner skydd.

Fastan ges oss för att hjärtat ska börja glöda av längtan efter sin vän. Därför är fastan en förtätad bild av hela livet. Med glädje och möda arbetar vi på vår frälsning – den återvunna likheten med Gud – i väntan på den eviga Påsken.

Nu går vi snart in i den femte veckan i Fastan, som i östkyrklig tradition också kallas för *Lasarosveckan*. Det är under denna vecka som Jesus förutsäger sin vän Lasaros död och påbörjar vandringen till Betania. Från Betania beger han sig sedan till Jerusalem, och den Heliga veckan tar sin början.

På kvällen, den femte söndagen i Fastan, placerar vi ikonerna med Jesu uppväckelse av Lasaros på ambon i slottskapellet i Bjärka-Säby. Den får finnas där fram till och med Lasaroslördagen som en förkunnelse om det som sker under denna vecka.

*

I ortodox tradition är under hela denna vecka Lasaros i centrum, hans sjukdom och hans död, sorgen i hans familj och Jesu reaktion på allt detta.

På måndagen i Lasarosveckan sjunger kyrkan i sin gudstjänst:

Idag får Jesus veta att Lasaros är sjuk, medan han vandrar på andra sidan Jordan.

På tisdag heter det:

Igår och idag, Lasaros är sjuk.

På onsdag:

Idag begravs den döde Lasaros och hans släktingar gråter.

På torsdag:

I två dagar har nu Lasaros varit död.

På fredag:

I gryningen kommer Kristus, för att uppväcka Marias och Marthas döde broder.

Så kommer lördagen, med uppväckandet av Lasaros, och kyrkan sjunger:

I Lasaros har Kristus redan förgjort dig, du död, och var är din seger, du helvete...

*

Så blir hela denna vecka en passionsvecka, som förbereder oss för den Stora veckan, och får oss att begrunda och meditera över Kristi kommande konfrontation med döden. Först hans vän, Lasaros död, och i ljuset av den, Jesu egen stundande död.

I sin liturgi framhåller kyrkan hur Lasaros död och uppväckande rymmer flera stora hemligheter som öppnar mot Påskens mysterium.

För det första föregrips Jesu egen uppståndelse från de döda när Lasaros blir uppväckt. Påskens triumf blir hemlighetsfullt förebådad i Betania.

För det andra förkunnas och förebådas de dödas uppståndelse, som vi bekänner vår tro på i liturgin, och som är den yttersta konsekvensen av Jesu uppståndelse och seger över döden. Redan före sitt lidande betygar Jesus den gemensamma uppståndelsen. Lasaros är ett första tecken på att i Kristus skall de döda uppstå. Det som skall ske under Påskan kommer att få oerhörda följder. I Betania utspelas en profetisk handling för den som har ögon att se med och öron att höra med.

För det tredje, rymmer evangeliet om Lasaros uppväckande hemligheten med Kristus, sann människa och sann Gud. Sällan ser vi så tydligt hur de två naturerna är förenade, ”utan sammanblandning och förväxling”, som kyrkan uttryckte det i Chalcedon år 451. Här möter vi den sanna och verkliga människan i orden: ”Jesus föll i gråt.” Jesus är människan som sörjer och gråter över en vän som gått bort. Och på samma gång möter vi här Jesus, som den som med gudomlig auktoritet befäller över döden. ”Sedan ropade han med hög röst: ’Lasaros, kom ut!’”

För det fjärde är berättelsen ett tecken på människans andliga uppståndelse. ”Vi var döda genom våra synder och överträdelser”, säger Paulus. Evangeliets om Lasaros är ett hoppets tecken: hur förhärdad och död en människa än är i sin synd, kan Kristus andligen uppväcka henne och ge henne nytt liv.

*

Lasaroslördagen följs av Palmsöndagen, som är en portal till den Stora veckan, den heligaste av årets alla veckor. Bifogat sänder jag er de utvalda bibelläsningarna för varje dag under Stora veckan, liksom för Påskveckan. Där finns också de psaltarpsalmer som kyrkan ber och sjunger under denna vecka. Den som i sina tideböner vill få ett urval av psalmer som knyter an till skeendet under Stora veckan kan byta ut de ordinarie psaltarpsalmerna mot dessa. För Stora Torsdagens kväll finns också en särskild ordning i slutet av den blå Tidebönsboken.

Den Stora veckan kulminerar i De Heliga Tre Dagarna (*Triduum sacrum*), från Stora Torsdagens kväll till Påskdagens gryning, som är fastetidens crescendo, ja, hela historiens höjdpunkt och brännpunkt. De utgör egentligen en enda, tre dagar lång gudstjänst. Ingen annan gång under året spelar liturgin en så viktig roll. Så långt möjligt lägger vi nu allt annat åt sidan för att fira Herrens Påsk: åminnelsen av vår Frälsares lidande och död, nedstigande i dödsriket och uppståndelse från de döda. Dessa tre dagar sammanfattar hela Guds frälsningsplan, vår heliga kristna tro.

Att fira Påsk är mer än att högtidlighålla något som skett. Det är att låta sig dras in i historiens mest avgörande händelser. Att bli delaktig. Att smaka den kalk som Jesus bad att få slippa men tömde för oss. Bara den som tillåter sig att sörja och gråta kan få delta i det jubel som inte är simulerat. I firandet av den heliga Påskan blir vi samtida med Jesus i hans död och uppståndelse, i hans kamp och hans triumf. Kom ihåg: liturgins tempus är presens. När vi firar gudstjänst heter det alltid ”idag”!

Liturgin är inget spel att avnjuta, eller förfasa sig över, med en kartong popcorn i knäet, som på bio. Liturgin är tillbedjan. Den reser oss upp ur fåtöljen, tvingar oss att stå, knäfalla, kasta oss ned. Den är ett drama som förenar himmel och jord, gör historien närvarande och förvandlar dem som deltar. Allt detta är garanterat, ty rollistan i varje gudstjänst har endast en aktör: Den Helige Ande!

Låt mig här dela något av det som sker i våra gudstjänster på Bjärka-Säby under dessa tre dagar. Innan vi går in i Stora Torsdagen firar vi dock en speciell gudstjänst på Stora Onsdagens kväll, en liturgi som endast firas just denna kväll under hela året. Det är den koptiska helandeliturgin, men en lång rad läsningar och böner ljuständning och invigning av helig olja. Alla som önskar kan i denna gudstjänst bli ”behandlade” med förbön och smörjelse av helig olja, genom att korset tecknas på pannan, halsen, vänster hand och höger hand. Stora Onsdagen, liksom den liturgi vi firar på kvällen, knyter framför allt i östkyrklig tradition an till den underbara berättelsen i evangelierna om kvinnan som smörjer Jesu fötter och torkar dem med sitt hår, som en förberedelse till hans begravning. (Detta är för övrigt den enda onsdag kväll under året då vi inte firar eukaristin, eftersom den firas dagen efter.)

Men nu till De Heliga Tre Dagarna, såsom de firas på Bjärka-Säby.

STORA TORSDAGEN

Med biskop Biörn som celebrant inleder vi Stora Torsdagens kväll De Heliga Tre Dagarna med den gudstjänst i slottskapellet som innehåller två närgångna fysiska handlingar: *fottvagningen* och *eukaristin*. Bägge rymmer *mysterier*, de är sakrament, heliga handlingar, genom vilka Anden strömmar. När tron känns i kroppen är det svårare att tvivla.

Varje sakrament vittnar om inkarnationen. Gud blir kött. Materien laddas med nåd. En kyrka utan sakrament riskerar att reducera evangeliet till andlig underhållning. Att gå på gudstjänst eller bio kvittar då lika. Till slut märker vi inte ens skillnaden: gudstjänsten har blivit en spegel av populärkulturen.

Ett sakrament är något fysiskt därför att Jesus är fysisk. Redan under den första generationen tvingades apostlarna ta strid med andliga kretsar som lanserade tanken att det som hänt genom Jesus, hans liv och lidande, hans död och uppståndelse, bara var skenhändelser. De kallades doketister, av grekiskans *doxes* som betyder sken.

Doketisterna menade att historien om Jesus var som en film: allt verkade mycket realistiskt, men det var bara som det såg ut. Det är i polemik mot dessa som evangelisten Johannes inleder sitt första brev med orden: ”det vi har skådat och tagit på med våra händer, det är vårt ärende”.

Det vi tagit på med våra händer!

Eukaristin sammanfattar och beseglar alla andra sakrament. Jesus förenar sig med oss på det mest intima sätt som tänkas kan: genom att vi äter hans kött och dricker hans blod går hans liv upp i vårt.

Det var inte underligt att de första kristna inte kunde tänka sig söndagens gudstjänst, året om, utan denna måltid. För den som tagit Jesus på orden när han sagt ”detta är mitt kött”, ”detta är mitt blod”, öppnar varje nattvard in mot mysteriet. Undret har skett när allt är berett. Att äta och dricka är att stiga in i den smyckade brudkammaren och ta emot gudomlig natur. Denna stora, heliga kväll instiftas eukaristin, den heliga nattvarden.

När Jesus inför måltiden tvättar sina lärjungars fötter – till Petrus högljudda protester – vänder han upp och ned på perspektiven. Gud har stigit ned för att tjäna, inte för att härska. Denna radikala handling blir en påminnelse om vad det innebär att vara en Jesu lärjunge: att tjäna Gud genom att betjäna sina medmänniskor. ”Förstår ni vad jag har gjort med er? Ni kallar mig Mästare och Herre och det med rätta, ty det är jag. Om nu jag, er Herre och Mästare, har tvättat era fötter, är också ni skyldiga att tvätta varandras fötter. Jag har gett er ett exempel, för att ni skall göra som jag har gjort mot er.” (Joh 13:12b-15)

Fottvagningen i Stora Torsdagens gudstjänst, som utgör en dramatisering av gudstjänstens evangelium, är en mycket gammal tradition, känd från åtminstone 300-talet. I en enkel och vardaglig handling gestaltas hur vi alla är kallade att böja vår egen självhävdelse efter den ödmjukhet som alla herrars Herre visat genom sitt exempel. I gudstjänstens inledande del utför tjänstgörande präster fottvagningen på bröder och systrar i kommuniteten, men även andra som önskar är välkommen fram för att få sina fötter tvättade.

Det är Jesu avskedsmåltid med sina lärjungar som vi alltså firar denna kväll, och de var ännu helt omedvetna om vad som väntade. Långt senare skulle de påminna sig den förtätade stämningen, de omsorgsfullt genomförda handlingarna av Jesus. Det som skedde i Övre salen denna kväll skulle bilda mönster för den kristna kyrkans stora gudstjänst, den eukaristiska festen varje söndag.

Det som hände då, händer nu. Vid nattvardsbordet i Jerusalem finns en plats ledig för dig. Vi upprepar inte bara det som skedde den kvällen, genom tron deltar vi i samma måltid. Jesus själv inbjuder dig att lägga av dig din dammiga världsliga klädnad, klä dig i den skimrande bröllopskruden och stiga in i den smyckade brudkammaren för att tillsammans med alla Guds heliga sitta till bords vid den stora måltiden i hans Rike!

Omedelbart efter att Stora Torsdagens liturgi är avslutad inbjuds alla som deltagit att följa med till Slottsannexets matsal där druvor och juice står framdukat på borden. Vi slår oss ned och tar del av det som bjuds medan vi lyssnar till läsningen av hela Jesu avskedstal från Johannesevangeliet kapitel 14-17.

När läsningen avslutats återvänder vi till kapellet och firar vigilian. Jesus och hans lärjungar beger sig till Getsemane ortagård för att vaka (*vigilia* betyder vaka). Hans stund har kommit, de som är ute för att gripa honom närmar sig, förräderiets natt är inne. Vigilian avslutas med altarets avklädning. I det nedsläckta kapellet får vi stanna kvar och vaka och bedja tillsammans med Jesus. Igen och igen upprepas Jesu ord med melodin från Taizé: *Stanna här och vaka med mig, vaka och bed...*

STORA FREDAGEN

Långfredagen, eller Stora Fredagen som den kallas i många traditioner, är årets mörkaste dag i kyrkoåret. Det är dagen när alla illusioner grusas. Hoppet går i kras. Förtvivlan och förebråelser kastar långa skuggor i själen.

Flykten från Stora Fredagen, att inte våga eller orka ta in dess tunga sorg, är på djupet en flykt från mig själv. Jag vägrar erkänna min oförmåga, rentav ovilja, att ta emot Kristus när han bultar på dörren till varje utrymme i mitt liv. Jag vill inte tillstå att även jag behöver fortsatt omvändelse i mitt liv.

Stora Fredagen innehåller fyra tider att stanna upp vid för gudstjänst eller personlig andakt. Den viktigaste av dessa infaller vid Jesu dödstimme, klockan 15 på eftermiddagen.

Här är Jesajas profetia om Herrens lidande tjänare (Jes 53:3-12) ett av de stora avsnitten att meditera över.

Under natten har Jesus förts fram och tillbaka i staden: från lägerelden på Kajafas gård till Pilatus residens, till Herodes palats, för att åter eskorteras till Pilatus som slutligen blidkar den uppretade folkhopen och på deras begäran utlämnar Jesus till att korsfästas. Krönt med ett diadem av törnen förs han till sin avrättning.

Vid den tredje timmen, klockan 9, slås spikarna genom Jesu händer och fötter. Vid den sjätte timmen, klockan 12, faller mörkret över hela jorden. Vid den nionde timmen ropar Jesus med hög röst sina sista ord: "Det är fullbordat!"

Därefter ger han upp andan.

Jesu dödstimme inträffar på samma dag och vid samma tid som judarna slaktade Påskalammet. Sedan Mose tid hade det förebildat och pekat fram emot Jesus Kristus, "Guds Lamm, som tar bort världens synd". (Joh 1:29)

Strax före den tolfte timmen, klockan 18, innan judarnas sabbat påbörjats, kommer en av Jerusalems rådsherrar, Josef från Arimataia, och tar ner Jesu kropp från korset. Han sveper den ännu varma kroppen i rent linnetyg och bär den till den grav han låtit hugga ut åt sig själv utanför staden. Graven tillsluts med en stor sten.

Efter firandet av Laudes fortsätter vi på Bjärka-Säby denna dag med att kl 8.00 samlas i stora entrén till Nya Slottet för korsvandringen. Traditionen att vandra med den torterade Jesus via Dolorosa, Smärtornas väg, är också den mycket gammal. De olika "stationerna" som vi stannar till vid representerar händelser under Jesu väg från Pontius Pilatus domarsäte till Golgata och det väntande korset. Genom att stanna en stund i eftertanke, meditation och bön vid varje station, blir Jesu korsväg vår egen yttre och inre vandring till Golgata där Frälsaren förnedras och dödas. Vi får bevittna vad vår synd lett till, på samma gång som vi får lägga ned våra synder vid hans kors. Vi får dela något av korsets tyngd till dess att han själv lämnas ensam för att utföra Faderns vilja.

Trots att vi under denna vandring känner tyngden av korset, och därmed av vår och hela mänsklighetens synd, är korsvägen, i ljuset av Påskens stora händelser, inte en sorgsen andaktsövning. Den är en hoppets väg! Korset har blivit vår glädje och vår ära, grunden för vår förvisning om att Kristus härskar över ondska, lidande och död.

Korsvandringen avslutas i kapellet kl 9, den timme när Jesus spikades fast vid korset. Under fortsättningen av Stora Fredagen firas gudstjänsterna kl 12, 15, 18 och 20.30. Kl 19.30 beds Jesusbönen på olika språk i kapellet, fram till Completoriets början.

Gudstjänsten som firas kl 15, vid Jesu dödstimme är Stora Fredagens huvudgudstjänst.

Vespern är denna dag också gravläggningsgudstjänst, när Jesu grav iordningställs i kapellet, enligt den tradition som lever i många kyrkor sedan de första århundradena. En Kristusikon insvept i en duk åskådliggör graven. Det blir en konkret plats dit vi under återstoden av denna dag kan återkomma för meditation och stillhet inför det ofattbara och fruktansvärda som skett: Gud, den Evige, som inte kan dö, ligger död i en grav!

STORA LÖRDAGEN

På Påskaftonen, den Stora Lördagen eller Stora Sabbaten, är allt lugnt på ytan. Hela skapelsen står alldeles stilla, liksom bävande och väntande. Som Gud en gång vilade från sin skapelse på sjunde dagen, vilar han nu i en grav från sin nya skapelse.

Men i den andliga världen rasar en våldsam kosmisk strid. Döden kämpar för sitt liv – och förlorar! Kristus står redan på dödsrikets söndertrampade port. Han räcker sina händer åt Adam och Eva för att befria dem ur deras fångenskap.

Men än är inte tid för fest. Ännu väntar den synliga världen på vad som redan har skett i den osynliga. Detta är dagen mitt emellan förtvivlan och glädje, den ljusomflutna sorgens dag, när sorgeropen sakta men säkert övergår i jubelrop. Vi lever i vaka och väntan inför det oerhörda. Snart, mycket snart, ska den sista fienden kapitulera. Själva döden måste inse att ”de som strider mot Herren blir krossade” (1 Sam 2:10).

Klockan 8 på morgonen firas en gudstjänst som hämtar sin inspiration och form från ortodox tradition, den så kallade Blomsterliturgin. Den har fått sitt namn av att mängder av blomblad och lagerblad sprids över hela kyrkan, en bild av livets väldoft som stiger ur graven, på samma sätt som det förr var sed att sprida blommor på vägen för en i triumf återvändande segerherre. Vi iakttar dock fortfarande Stora Fredagens eukaristiska fasta i väntan på Uppståndelsens natt. I denna gudstjänst lyssnar vi framför allt till Påskens profetior, femton läsningar ur Gamla Testamentet, som på olika sätt handlar om Guds frälsningsverk och profetiskt pekar fram emot det som skall hända.

I Stora Lördagens övriga gudstjänster ber vi tidebönerna kl 05.45, 12, 18 och 20.30.

PÅSKNATTEN

Påsknatten, eller Påskdagen, utgör krönet av alla kristna högtider. Nu firas kyrkoårets viktigaste gudstjänst, den som sammanfattar allt som varit, allt som är och allt som någonsin skall ske. Det är därför också den längsta och festligaste av årets alla gudstjänster. Detta är den natt hela skapelsen väntat på. Det är som att tiden upphör, Paradisets port öppnas på nytt för människan, vi smakar alltings fulländning. Ja, vi firar denna natt den nya skapelsen!

I vårt kapell inleds denna gudstjänst klockan 04.00 på Påskdagens morgon och den pågår i närmare tre timmar. När gudstjänsten börjar råder ännu mörker, såväl ute som inne. Vi lyssnar till berättelsen om hur kvinnorna medan det ännu är mörkt går till graven och finner den tom. I den stunden bärs Påskljuset – tillverkat i slottets ljusverkstad under Fastan – in i det nedsläckta kapellet. Igen och igen ljuder ropet: ”Kristus är uppstånden!” och möts av allt folkets gensvar: ”Sannerligen uppstånden!”

Från det stora Påskljuset tänds nu de vaxljus som alla i gudstjänsten försetts med. Natten brinner! Den är upplyst av uppståndelsens ljus. Jesus, Livet själv, har gått genom döden. Ja, han har förvandlat döden.

I den tidiga kyrkan var Påsknatten årets stora dopnatt. Under fastetiden hade dopkandidaterna förberett sig för dopet, genom undervisning och fasta, nu skulle de döpas till Kristus, uppstå som nya människor och därefter fira sin första eukaristi. I denna gudstjänst påminns vi alla om vårt dop, och får möjlighet att förnyas i dopets löften och hemlighet.

Det som sker med Kristus denna natt, det händer också med oss. Vi har full del i hans uppståndelse! Döden är inte längre slutet, utan början. Inte en förlust, utan en vinst. Inte en mörk mur, utan en öppning mot ljuset.

Till det yttre tycks ingenting ha förändrats. Vi fortsätter att dö och begrava våra döda. Men i verkligheten är döden från denna natt helt förvandlad. Den är uppslukad av livet. Paulus, som förstått vad Påsken handlade om, utbrister därför: "För mig är livet Kristus, och döden en vinning!" (Fil 1:21)

Den kristna andligheten är en uppståndelsens spiritualitet. Och uppståndelsen börjar nu. Den är livet som når bortom döden. På frågan: "Finns det någonting i världen som är värt trofasthet?" svarar doktor Zjivago i Boris Pasternaks roman: "Inte mycket. Jag tror att man måste vara trogen odödligheten, som är ett annat och rikare namn för livet. Trogen mot odödligheten, trogen mot Kristus."

Han är odödlighetens upphov, Livets källa och Livet furste. Den som fört liv och oförgänglighet in i världen!

I den bysantinska påskliturgin sjungs denna natt:

Kristus är uppstånden från de döda.

*Med döden nedtrampade han döden.
och åt dem som är i gravarna*

har han gett ett evigt liv.

Så vill jag önska er alla en rik och avslutning på fastetiden och ett välsignat påskfirande varhelst ni firar den heliga Påsken detta år.

I Kristus förbundne

Peter

PS 1: Annandag Påsk hålls i slottskapellet en högtidsgudstjänst kl 14 med anledning av att det 1 april är 30 år sedan släkten Ekmans donation av Nya Slottet till Sionförsamlingen. I gudstjänsten utdelas det första stipendiet i Stiftelsen för förkovran i Bibelns böcker till pastor Samuel Halldorfs minne på Bjärka-Säby. Stipendiet går till Eleonore Gustafsson. (Se bifogat pressmeddelande.)

PS 2: I Påskveckan kommer månadsbrevet för april med bibelläsningensplanen för de återstående veckorna i april.